

*Писаренко К. Л.,
студентка 4 курсу спеціальності 081 «Право» історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
Науковий керівник: Рудницька О. П.,
кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права та публічного
управління Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БЕЗРОБІТНОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах, коли світ стикається з різними формами криз та надзвичайних ситуацій, особливу актуальність набуває аналіз правового статусу безробітних у контексті воєнного стану. Військові конфлікти, небезпека тероризму та загрози національній безпеці визначають нові реалії, які мають непередбачені наслідки для громадян, які втратили свої робочі місця.

Збереження та захист прав людини в умовах воєнного стану є завданням, що потребує особливої уваги. Особливості правового статусу безробітних в цих умовах обумовлюються не лише економічними викликами, але й необхідністю забезпечення соціальної справедливості та стабільності в суспільстві.

Війна в Україні призвела до припинення роботи багатьох підприємств, що в свою чергу спричинило збільшення безробіття. Велика кількість працівників залишилася без роботи та можливості отримувати заробітну плату. З цієї причини важливо, щоб працівники були ознайомлені з особливостями отримання статусу безробітного на сучасному етапі.

Метою є дослідження рівня безробіття населення України в умовах воєнного стану та дослідити особливості правового статусу безробітного в умовах воєнного стану.

Питання регулювання зайнятості та подолання безробіття привертає увагу багатьох дослідників. Проблеми безробіття під час воєнного стану розглядалися та знайшли своє відображення у працях науковців таких, як: О.Ю.

Назарова, Т.В. Чатченко, Л.В. Митрованова, В.В. Онокієнко, Ю.М. Маршавіна та багато інших.

За даними Державної служби статистики, в період від 2017 до 2019 року відзначався спад рівня безробіття та загальне покращення на ринку праці. Однак з настанням пандемії COVID-19 спостерігається негативний тренд. На кінець 2019 року безробіття в Україні становило 8,6%, а у 2021 році цей показник зріс до 10,3% [1].

Але ще більше трансформацій сталися із початком військових дій на території країни. В даний момент в Україні діє воєнний стан, який, відповідно до ЗУ "Про правовий режим воєнного стану", є особливим правовим станом, що встановлюється в країні або на її окремих територіях у разі збройної агресії чи загрози нападу, яка становить небезпеку державній незалежності України або її територіальній цілісності. Це включає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для протидії загрози, відвертання збройної агресії та забезпечення національної безпеки, а також тимчасового обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, із вказівкою терміну дії цих обмежень [2].

Офіційне тлумачення термін «безробітний» отримав 5 липня 2012 року в Законі України «Про зайнятість населення». Відповідно до п.2 ст. 1 цього Закону безробітний - особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи

Також закон визначає поняття «зареєстрований безробітний» - це особа працездатного віку, яка зареєстрована в територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості

населення та трудової міграції, як безробітна і готова та здатна приступити до роботи [3].

Для того, щоб у безробітного з'явилися певні права та обов'язки в першу чергу така особа повинна набути статус безробітного.

Варто зауважити, що статусу безробітного може набути:

1) особа працездатного віку до призначення пенсії (зокрема на пільгових умовах або за вислугу років), яка через відсутність роботи не має заробітку або інших, передбачених законодавством доходів, готова та здатна приступити до роботи;

2) інвалід, який не досяг встановленого пенсійного віку та отримує пенсію по інвалідності або соціальну допомогу;

3) особа, молодша 16-річного віку, яка працювала і була звільнена у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці, зокрема припиненням або перепрофілюванням підприємств, установ та організацій, скороченням чисельності (штату) працівників.

Такий статус можна отримати, якщо особа подає особисту заяву та яка немає можливості знайти відповідну роботу з першого дня реєстрації у територіальних органах центрального органу виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Це стосується незалежно від зареєстрованого місця проживання чи місця перебування. [4, с.10].

Визнання громадянина безробітним здійснюється державною службою зайнятості за його місцем проживання, шляхом реєстрації в день звернення.

У період дії в Україні воєнного стану, отримання статусу безробітного може відбуватися без необхідності повного переліку документів. Крім того, внутрішньо переміщені особи та особи, які перебувають на території, де тривають бойові дії та не мають належних документів, що підтверджують періоди трудової діяльності, страховий стаж та розмір заробітної плати, можуть

отримати статус безробітного та соціальні виплати, не маючи необхідних документів.

У цьому випадку визначення розміру допомоги здійснюватиметься на основі інформації, що міститься у відповідних реєстрах. Однак після припинення дії воєнного стану, протягом місяця така особа повинна відвідати центр зайнятості, де вона була зареєстрована як безробітна, та подати всі необхідні документи [5].

Згідно з внесеними змінами до Закону про страхування на випадок безробіття, під час введення воєнного стану можлива виплата допомоги безробітним без необхідності особистого візиту до центру зайнятості, за умови, що особа, яка перебуває у статусі безробітного, згідно з розкладом, визначеним інспектором центру зайнятості, регулярно, не рідше, ніж один раз на місяць, здійснює зв'язок будь-яким доступним засобом комунікації.

Відповідно до внесених змін до Закону про страхування на випадок безробіття, при наявності перебування громадян за кордоном протягом понад одного місяця, виплата допомоги припиняється [5].

Щодо умов і порядку призначення фінансової допомоги у випадку часткового безробіття, хочеться особливо звернути увагу. Цей вид "державної підтримки застрахованих осіб (працівників та фізичних осіб-підприємців) у випадку втрати ними частини доходу внаслідок призупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) з економічних, технологічних обставин, виникнення надзвичайної ситуації, введення надзвичайного або воєнного стану, або встановлення карантину" [6].

Протягом періоду введення воєнного стану передбачено, що у випадку втрати частини заробітної плати (доходу) внаслідок призупинення (скорочення) виробництва продукції (надання послуг), фінансову допомогу у вигляді часткового безробіття можуть отримати як наймані працівники, так і фізичні особи-підприємці. Важливо відзначити, що така допомога не виплачується

працівникам органів державної влади, органів місцевого самоврядування або установ, створених ними відповідно до встановлених процедур, які повністю фінансуються за рахунок державного чи місцевого бюджету.

Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку надання допомоги по частковому безробіттю» від 21 червня 2022 р. № 702, критеріями для надання допомоги по частковому безробіттю є:

- зупинення або ж скороченням виробництва продукції, тобто виконання робіт або надання послуг, охопило не менш як 20% чисельності працівників роботодавця, в яких рівень скорочення тривалості робочого часу та заробітної плати становить 30% і більше відсотків на місяць;

- рівень скорочення тривалості робочого часу та доходу фізичної;

- особи-підприємця, яка є застрахованою особою, становить 30% і більше відсотків на місяць;

- відсутність у роботодавця або фізичної особи-підприємця, яка є застрахованою особою, заборгованості із виплати заробітної плати та/або сплати ЄСВ, та/або сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування протягом шести місяців, що передують місяцю зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг);

- сплата роботодавцем за кожного працівника або фізичною особою-підприємцем, яка є застрахованою особою, ЄСВ протягом останніх шести місяців, що передують місяцю, в якому почалося зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг), а в разі, коли протягом останніх шести місяців до звернення про надання допомоги по частковому безробіттю законодавством надано право окремим роботодавцям або фізичним особам-підприємцям, які є застрахованими особами, не сплачувати ЄСВ, застосовуються попередні 180 календарних днів до такого періоду;

- роботодавець не є фондом соціального страхування» [47].

У висновку слід відзначити, що в умовах воєнного стану правовий статус безробітного стає особливо актуальним і потребує ретельного вивчення та регулювання. Воєнний стан може суттєво вплинути на економічну ситуацію та зайнятість громадян, тому важливо враховувати ці особливості при розробці та вдосконаленні відповідного законодавства.

Для забезпечення прав та соціального захисту безробітних в умовах воєнного конфлікту, важливо впроваджувати спеціальні заходи та програми, спрямовані на підтримку цієї категорії населення. Також необхідно розглядати можливість встановлення особливих гарантій і правил для безробітних, які зазнали втрат чи пошкоджень через воєнні події.

У контексті воєнного стану, важливо розвивати ефективну систему соціальної підтримки, спрямовану на інтеграцію безробітних у нові умови та забезпечення їхньої економічної безпеки. Також варто акцентувати увагу на наданні освітніх та професійних можливостей для підвищення кваліфікації та швидкої реадаптації до змін на ринку праці.

Загалом, вирішення питань, пов'язаних з правовим статусом безробітних в умовах воєнного стану, вимагає комплексного підходу та співпраці між урядовими органами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами з метою забезпечення стабільності та соціальної справедливості в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
3. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

4. Попов С. В. Правовий механізм реалізації конституційного права на працю в сучасних умовах: автореф, дис. ... докт юрид, наук: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2010. С. 14.

5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 22. Ст. 171.

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 р. № 2220-IX. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-20#n6>.

7. Про затвердження Порядку надання допомоги по частковому безробіттю: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 702. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/702-2022-%D0%BF#Text>

Новіцька О. А.,

здобувачка вищої освіти

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ ЖІНОК

Еволюція уявлень про соціальну роль жінок у суспільстві показує емансипацію, надання жінкам рівноправності у трудовому та сімейному житті. Багато жінок щонайменше останні сто років продемонстрували свою успішність в бізнесі, спорті, політиці, на військовій службі. Можна було спостерігати за роботою жінки — водія тролейбуса, жінки — зварювальниці, кранівниці.